

Ερμηνεία στο «Πάτερ ημών»

Άγιος Μακάριος Νοταράς

«Πάτερ ημών ο εν τοις ουρανοίς»

Πραγματικά, αδελφοί μου, είναι μεγάλη η ευσπλαγχνία του Κυρίου μας και ανερμήνευτη η φιλανθρωπία που έδειξε και δείχνει σε μας τους αχάριστους και αγνώμονες προς Αυτόν, τον ευεργέτη μας. Διότι, όχι μόνο μας ανέστησε, ενώ είχαμε κατρακυλήσει στην αμαρτία, αλλά, επειδή η αγαθότητά Του είναι άπειρη, μας παρέδωσε και πρότυπο προσευχής, που ανεβάζει το νου μας στην υψηλή κατάσταση της Θεολογίας και βοηθά όλο το ανθρώπινο γένος να μην πέσει πάλι από επιπολαιότητα και αφροσύνη στα ίδια αμαρτήματα.

Γι' αυτό το λόγο, έτσι όπως είναι και πρέπει, από την αρχή της προσευχής, ανεβάζει το νου μας στο υψηλό επίπεδο της Θεολογίας. Μας γνωρίζει τον κατά φύση Πατέρα Του και Δημιουργό όλης της ορατής και αοράτου κτίσεως, και μας επισημαίνει την κατάσταση της υιοθεσίας, την οποία εμείς οι Χριστιανοί αξιωθήκαμε να λάβουμε, γι' αυτό έχουμε και τη δυνατότητα να Τον φωνάζουμε κατά χάριν, «*Πατέρα*».

Διότι, αφού ο Κύριός μας Ιησούς Χριστός σαρκώθηκε, δόθηκε εξουσία σε όλους, όσοι Τον πίστευσαν, να γίνουν τέκνα και υιοί του Θεού, μέσω του αγίου Βαπτίσματος, καθώς το λέει ο Θεολόγος και Ευαγγελιστής Ιωάννης: «*Σ' όσους Τον δέχθηκαν και πίστευσαν σ' Αυτόν, έδωσε το δικαίωμα να γίνουν παιδιά του Θεού*». Ενώ ο απόστολος Παύλος γράφει: «*Είστε όλοι παιδιά του Θεού, αφού πιστεύετε στον Ιησού Χριστό*». Και σε άλλο σημείο: «*Και επειδή πραγματικά είστε παιδιά Του, ο Θεός απέστειλε το Πνεύμα του Υιού στις καρδιές σας, και αυτό φωνάζει: Αββά, Πατέρα μου*». Δηλαδή: Όλοι οι πιστοί και ορθόδοξοι Χριστιανοί είστε παιδιά του Θεού μέσω της πίστεως, με τη Χάρη του Θεού. Ή να το πω και διαφορετικά: Επειδή είστε παιδιά του Θεού, έστειλε ο Θεός και κατά Χάριν Πατέρας σας το Άγιο Πνεύμα του Υιού Του στις καρδιές σας, το οποίο φωνάζει μυστικά εκεί μέσα: «*Πατέρα, Πατέρα μας*».

Γι αυτό ο Κύριός μας παραγγέλλει πως να προσευχόμαστε προς τον κατά Χάριν Πατέρα μας, για να είμαστε πάντοτε, μέχρι το τέλος, κάτω από τη Χάρη της υιοθεσίας. Να είμαστε δηλαδή παιδιά του Θεού, όχι μόνο κατά την ώρα της αναγεννήσεώς μας με το άγιο

Βάπτισμα, αλλά και στη συνέχεια, μέσα στη ζωή και στην πράξη. Διότι, όποιος δεν ζει πνευματική ζωή και δεν έχει έργα πνευματικά, άξια της άνωθεν αναγεννήσεως, αλλά τα έργα του είναι έργα σατανικά, αυτός δεν είναι άξιος να ονομάζει πατέρα του τον Θεό. Αλλά θα ονομάζει πατέρα του τον διάβολο, σύμφωνα με το λόγο του Κυρίου μας που λέει: *«Ο πατέρας που έχετε εσείς είναι ο διάβολος, και όσα επιθυμεί ο πατέρας σας, αυτά θέλετε να κάνετε»*. Δηλαδή εσείς είστε γεννημένοι ως προς την κακία από τον πατέρα σας, τον διάβολο, και τις κακές και διεστραμμένες επιθυμίες του πατέρα σας θέλετε να κάνετε.

Μας προστάζει δε να ονομάζουμε τον Θεό *«Πατέρα»*, αφενός μεν για να μας πληροφορήσει ότι γίναμε στ' αλήθεια παιδιά του Θεού με την αναγέννηση του αγίου Βαπτίσματος, αφετέρου δε, διότι πρέπει να φυλάττουμε και τις ιδιότητες, δηλαδή τις αρετές του Πατέρα μας, αισθανόμενοι ντροπή κατά κάποιο τρόπο, για τη συγγένεια την οποία έχουμε με Αυτόν, καθώς ο Ίδιος λέει: *«Γίνεσθε ουν οικτίρμονες, καθώς και ο πατήρ ημών οικτίρμων εστίν»*. Δηλαδή: Να γίνετε και σεις σπλαχνικοί σε όλους, όπως είναι και ο Πατέρας σας σε όλους σπλαχνικός.

Και ο απόστολος Πέτρος λέει: *«Ετοιμασθείτε λοιπόν πνευματικά και μείνετε άγρυπνοι, αφήστε να σας καθοδηγεί πλήρως η ελπίδα που σας προσμένει, όταν φανερωθεί ο Ιησούς Χριστός. Αφού αποφασίσατε να υπακούετε στον Θεό, μην αφήνετε να ρυθμίζουν τη ζωή σας οι επιθυμίες που είχατε πριν Τον γνωρίσετε. Αντίθετα, όλη η συμπεριφορά σας να είναι άγια, όπως άγιος είναι και ο Θεός που σας κάλεσε. Γιατί το λέει η Γραφή: Να γίνετε άγιοι γιατί κι εγώ είμαι άγιος. Κι αφού στις προσευχές σας ονομάζετε τον Θεό "Πατέρα", που κρίνει τον καθένα σύμφωνα με τα έργα του, χωρίς να κάνει διακρίσεις σε πρόσωπα, έχετε υποχρέωση να περνάτε την πρόσκαιρη ζωή σας πάνω στη γη με σεβασμό στον Θεό, για να μην κατακριθείτε απ' Αυτόν»*.

Ο δε Μέγας Βασίλειος λέει ότι *«χαρακτηριστικό εκείνου, ο οποίος γεννήθηκε από το Πνεύμα το Άγιο, είναι να γίνει κατά το δυνατόν παρόμοιος με το Πνεύμα, από το Οποίο και γεννήθηκε, καθώς είναι γραμμένο, ότι εκείνος που γεννήθηκε από σαρκικό πατέρα είναι και αυτός σάρκα, δηλαδή είναι σαρκικός. Εκείνος όμως που γεννήθηκε από το Πνεύμα το Άγιο, είναι πνεύμα, δηλαδή είναι πνευματικός»*.

Και τρίτον, Τον ονομάζουμε *«Πατέρα»*, διότι πιστεύσαμε σ' αυτόν, τον Μονογενή Υιό του Θεού, συμφιλιωθήκαμε με τον Θεό, τον ουράνιο Πατέρα μας, ενώ πριν ήμασταν εχθροί μαζί Του και τέκνα οργής.

Και όταν λέει ο Κύριος να λέμε *«Πάτερ ημών»*, δείχνει με αυτό ότι, όσοι αναγεννηθήκαμε με το άγιο Βάπτισμα, όλοι είμαστε αδελφοί

γνήσιοι και παιδιά ενός Πατέρα, δηλαδή του Θεού, που σημαίνει παιδιά της Αγίας Ανατολικής, Αποστολικής και Καθολικής Εκκλησίας. Γι' αυτό πρέπει να αγαπούμε ο ένας τον άλλον ως γνήσιοι αδελφοί, καθώς μας προστάζει ο Κύριος λέγοντας: *«Αυτή είναι η δική μου εντολή, να αγαπάτε ο ένας τον άλλον»*.

Και ως προς μεν *«το είναι»*, δηλαδή την πλάση και δημιουργία μας, είναι και λέγεται ο Θεός Πατέρας όλων των ανθρώπων, και των πιστών και των απίστων. Έχουμε λοιπόν χρέος να αγαπούμε όλους τους ανθρώπους, διότι τους έκαμε την τιμή και τους έπλασε με τα χέρια Του ο Θεός, και μόνο την κακία και την ασέβεια να μισούμε και όχι το πλάσμα του Θεού. Κατά δε το *«ευ είναι»*, δηλαδή την ανάπλασή μας, πάλι είναι και λέγεται ο Θεός Πατέρας όλων των ανθρώπων. Και γι' αυτό πρέπει να αγαπούμε εμείς οι ορθόδοξοι ο ένας τον άλλο, γιατί είμαστε διπλά ενωμένοι και κατά τη φύση και κατά τη Χάρη.

Όλοι δε οι άνθρωποι διαιρούνται σε τρεις κατηγορίες: Σε δούλους γνήσιους, σε δούλους νόθους και σε δούλους πονηρούς, εχθρούς του Θεού.

Και δούλοι γνήσιοι είναι όσοι πιστεύουν ορθά, είναι δηλαδή ορθόδοξοι, και με φόβο και χαρά επιτελούν το θέλημα του Θεού.

Δούλοι νόθοι είναι όσοι πιστεύουν μεν στον Χριστό και έλαβαν και το άγιο Βάπτισμα, αλλά όμως δεν εργάζονται τις εντολές Του.

Οι άλλοι, παρόλο που είναι και αυτοί δούλοι, ως δικά Του δημιουργήματα, είναι όμως πονηροί, εχθροί και ενάντιοι του Θεού, αν και είναι πολύ αδύνατοι και μηδαμινοί και δεν μπορούν να επιφέρουν κάτι κακό εναντίον Του. Και αυτοί είναι όσοι πίστευσαν στον Χριστό, ύστερα όμως έπεσαν σε διάφορες αιρέσεις.

Μαζί μ' αυτούς συναριθμούνται οι άπιστοι και οι ασεβείς.

Όμως εμείς που αξιωθήκαμε να γίνουμε δούλοι του Θεού κατά Χάριν, δια της αναγεννήσεως του αγίου Βαπτίσματος, ας μη γινόμαστε πάλι δούλοι στον εχθρό μας τον διάβολο, με το να πέφτουμε θεληματικώς στα κακά του θελήματα, για να μη γίνουμε όμοιοι μ' εκείνους, για τους οποίους γράφει ο Απόστολος ότι *«ήταν παγιδευμένοι από τον διάβολο, για να κάνουν το θέλημά του»*.

Αλλά επειδή ο Πατέρας μας είναι στους Ουρανοί, πρέπει και εμείς να στρέφουμε το νου μας στον Ουρανό, εκεί που είναι η πατρίδα μας, η άνω Ιερουσαλήμ, και όχι να έχουμε στραμμένο το βλέμμα μας κάτω στη γη, όπως οι χοίροι. Αλλά να προσβλέπουμε προς Αυτόν, τον γλυκύτατο Σωτήρα και Δεσπότη μας, και στα ουράνια κάλλη του Παραδείσου. Και αυτό να το κάνουμε, όχι μόνο τον καιρό της

προσευχής, αλλά όλον τον καιρό και σε κάθε τόπο πρέπει να έχουμε το νου μας στον Ουρανό, για να μη διασκορπίζεται εδώ κάτω στα φθαρτά και πρόσκαιρα πράγματα.

Και, αν ασκούμε κάθε μέρα βία στον εαυτό μας, καθώς λέει ο Κύριος, ότι *«η Βασιλεία του Θεού κερδίζεται με βία και προσπάθεια και την κατακτούν όσοι αγωνίζονται»*, με τη βοήθεια του Θεού, θα διαφυλαχθεί και σε μας το *«κατ' εικόνα»* σώο και καθάρο. Και έτσι λίγο-λίγο από το *«κατ' εικόνα»* ανερχόμαστε προς το *«καθ' ομοίωσιν»*, αγιαζόμενοι από τον Θεό και αγιάζοντας κι εμείς το Όνομά Του στη γη, λέγοντας προς Αυτόν μαζί με την Κυριακή προσευχή: *«Αγιασθήτω το Όνομά Σου»*.

«Αγιασθήτω το όνομά Σου»

Μήπως δεν είναι τάχα άγιο το Όνομα του Θεού και γι' αυτό πρέπει να παρακαλούμε να αγιασθεί; Πώς αρμόζει να κάνουμε κάτι τέτοιο; Αυτός δεν είναι η πηγή της αγιότητας; Απ' Αυτόν δεν αγιάζονται τα πάντα, όσα βρίσκονται στον Ουρανό και στη γη; Πώς λοιπόν εδώ μας προτρέπει να αγιάζουμε το Όνομά Του;

Το Όνομα του Θεού, αυτό καθ' εαυτό, είναι άγιο και υπεράγιο και πηγή αγιότητας. Και μόλις το αναφέρουμε αγιάζει όλα εκείνα για τα οποία το αναφέρουμε. Δεν επιδέχεται δε καμιά αύξηση αγιότητας ή ελάττωση. Όμως ο Θεός θέλει και αγαπά να δοξάζεται το Όνομά Του και από όλα τα δημιουργήματά Του, καθώς το λέει ο προφήτης και ψαλμωδός Δαβίδ: *«Ευλογείτε τον Κύριον πάντα τα έργα αυτού»*. Δηλαδή: *«Δοξάσατε τον Θεό όλα τα δημιουργήματά Του»*. Και αυτό το απαιτεί. Όχι τόσο για τον εαυτό του, όσο για να αγιασθούν τα πλάσματά Του απ' Αυτόν και να δοξασθούν. Γι' αυτό πρέπει, ό,τι και να κάνουμε, να το κάνουμε για τη δόξα του Θεού, σύμφωνα και με τον Απόστολο που λέει: *«Είτε τρώτε, είτε πίνετε, είτε κάνετε ο,τιδήποτε άλλο, να το κάνετε για τη δόξα του Θεού, για να αγιάζεται το Όνομα του Θεού και από μας»*.

Και το Όνομα του Θεού αγιάζεται, όταν κάνουμε έργα καλά και άγια, όπως είναι και η πίστη μας αγία. Και τότε, βλέποντας οι άνθρωποι την καλή μας πολιτεία, οι μεν πιστοί Χριστιανοί θα δοξάζουν τον Θεό, ο Οποίος μας σοφίζει και μας ενδυναμώνει να εργαζόμαστε το καλό, οι δε άπιστοι θα έλθουν σε επίγνωση της αλήθειας, βλέποντας ότι τα έργα μας, επιβεβαιώνουν την πίστη μας. Το ίδιο μας παρακινεί και ο Κύριος να κάνουμε, λέγοντας: *«Να λάμπει με τέτοιο τρόπο το φως των έργων σας μπροστά στους ανθρώπους, ώστε βλέποντας τα καλά σας έργα, να δοξάσουν τον Πατέρα σας τον επουράνιο»*.

Συμβαίνει βέβαια και το αντίθετο, δηλαδή να βλασφημείται εξαιτίας μας το Όνομα του Θεού από τους ειδωλολάτρες και τους άπιστους, κατά τον Απόστολο: *«Το Όνομα του Θεού διασύρεται εξαιτίας σας από τους ειδωλολάτρες»*. Κάτι τέτοιο βέβαια δημιουργεί μεγάλη σύγχυση και φοβερό κίνδυνο, διότι νομίζουν οι άνθρωποι, και μάλιστα οι άπιστοι, ότι ο Θεός μας προστάζει να έχουμε μια τέτοια συμπεριφορά.

Γι' αυτό, για να μην υβρίζεται και ατιμάζεται ο Θεός και για να μην κινδυνεύουμε κι εμείς να δημιουργήσουμε για τον εαυτό μας αιώνια κόλαση, πρέπει να φροντίζουμε, μαζί με την ορθή πίστη και την ευσέβεια, να έχουμε ενάρετη ζωή και πολιτεία.

Ενάρετη ζωή, όταν λέμε, εννοούμε να εκτελούμε τις εντολές του Χριστού, όπως και ο Ίδιος μας το ζητά λέγοντας: *«Αν με αγαπάτε, θα πρέπει να τηρήσετε τις εντολές μου»*. Και θα τηρήσουμε τις εντολές Του, για να φανερώσουμε την αγάπη που τρέφουμε σ' Αυτόν. Γιατί από την τήρηση των εντολών Του στερεώνεται και η πίστη μας προς Αυτόν.

Ο ιερός Χρυσόστομος λέει:

«Αν κάποιος δεν μπορεί να αναφέρει το Όνομα του Κυρίου Ιησού, παρά μόνο με τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος, πολύ περισσότερο δεν μπορεί να κρατήσει την πίστη του ασάλευτη και ριζωμένη, χωρίς τη βοήθεια του Αγίου Πνεύματος. Πώς όμως θα μπορέσουμε να ελκύσουμε τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος και να γίνουμε άξιοι να τη διατηρήσουμε πάντοτε στην ύπαρξή μας; Με τα καλά έργα και την άριστη βιοτή μας. Γιατί όπως το φως του λυχναριού ανάβει με το λάδι και, όταν εκείνο καεί σβήνει και το φως του, με τον ίδιο τρόπο και η Χάρη του Αγίου Πνεύματος εκχέεται προς εμάς και μας φωτίζει. Όταν έχουμε έργα καλά και όταν κατακλύζει την ψυχή μας πολλή ευσπλαχνία και ελεημοσύνη για τους αδελφούς μας. Αν όμως η ψυχή δεν τα έχει εγκολπωθεί όλα αυτά, τότε αναχωρεί η Χάρη και απομακρύνεται από μας.

Ας κρατήσουμε λοιπόν μέσα μας το φως του Αγίου Πνεύματος, με την πλούσια φιλανθρωπία μας και την ανεξάντλητη ελεημοσύνη μας προς αυτούς που έχουν ανάγκη. Διαφορετικά, θα ναυαγήσουμε και ως προς την πίστη μας. Διότι και η πίστη χρειάζεται κυρίως τη βοήθεια και την παραμονή του Αγίου Πνεύματος, για να παραμείνει αδιάσειστη. Αλλά η Χάρη του Αγίου Πνεύματος συνηθίζει να κρατείται και να παραμένει μέσα μας, αν διαθέτουμε καθαρή ζωή και ενάρετο βίο. Αν λοιπόν θέλουμε να έχουμε συνεχώς εδραιωμένη την πίστη μας, πρέπει να διαθέτουμε άγια και λαμπρή βιοτή, η οποία θα πείθει το Πνεύμα το Άγιο να παραμένει και να συνέχει την πίστη μας. Διότι είναι αδύνατον να έχει κάποιος ζωή ακάθαρτη και διεφθαρμένη και να μην έχει διασαλευθεί η πίστη του.

Και για να σας αποδείξω την αλήθεια αυτού που σας λέω και ότι οι πονηρές πράξεις λυμαίνονται τη σταθερότητα της πίστewς, ακούστε τι γράφει ο απόστολος Παύλος προς τον Τιμόθεο: "Για να πορεύεσαι", του λέει. "και να πολεμάς έχοντας αυτά τα όπλα στον ωραίο σου αγώνα, δηλαδή να έχεις πίστη και καλή συνείδηση (η οποία γεννιέται από τη σωστή ζωή και τα καλά έργα). Αυτή τη συνείδηση, κάποιοι που την απέρριψαν, στο τέλος ναυάγησαν και στην πίστη τους».

Και σε άλλο σημείο πάλι λέει ο ιερός Χρυσόστομος: «Ρίζα όλων των κακών είναι η φιλαργυρία. Αυτήν, επειδή κάποιοι την αγάπησαν, έχασαν την πίστη τους και πλανήθηκαν». Βλέπεις ότι και αυτοί που δεν είχαν αγαθή συνείδηση και αυτοί που αγάπησαν τη φιλαργυρία έχασαν την πίστη τους; Όλα αυτά πρέπει, αδελφοί μου, να τα συλλογισθούμε καλά και να φροντίσουμε να είναι άριστη η βιοτή μας, για να είναι διπλούς και ο μισθός μας. Ο ένας θα είναι για τα καλά και θεάρεστά μας έργα και ο άλλος για τη στερέωση της πίστewς μας. Διότι ό,τι είναι η τροφή για το σώμα, το ίδιο είναι και η ενάρτη πολιτεία για την πίστη. Και όπως η φύση του σώματος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς την υλική τροφή, το ίδιο και "η πίστη χωρίς τα έργα είναι νεκρή"».

Πράγματι, πολλοί είχαν πίστη και ήταν Χριστιανοί, αλλά επειδή δεν είχαν αγαθά έργα, έχασαν τη σωτηρία. Εμείς όμως ας φροντίσουμε και για τα δύο, και για την πίστη και για τα καλά έργα, για να μπορούμε να συνεχίσουμε άφοβα να λέμε την Κυριακή Προσευχή.

«ΕΛΘΈτω η βασιλεία Σου»

Επειδή η ανθρώπινη φύση με τη θέλησή της υποδουλώθηκε στον ανθρωποκτόνο διάβολο, γι' αυτό μας προστάζει ο Κύριός μας να παρακαλούμε τον Θεό και Πατέρα μας να μας ελευθερώσει, από την πικρή τυραννία του διαβόλου. Αλλά αυτό δεν γίνεται με κανέναν άλλο τρόπο, παρά μόνο αν έλθει η Βασιλεία του Θεού μέσα μας. Αυτό σημαίνει να έλθει το Πνεύμα το Άγιο, για να διώξει από μας τον τύραννο εχθρό και να μας εξουσιάσει, καθότι στους τέλειους αρμόζει να ζητούν τη Βασιλεία του Θεού και Πατρός, επειδή αυτοί έχουν φθάσει στην τελειότητα της πνευματικής ηλικίας.

Όσοι όμως έχουμε ακόμη τις τύψεις της συνειδήσεως να μας βασανίζουν, όπως εγώ, δεν μπορούμε ούτε να ανοίξουμε το στόμα μας να ζητήσουμε τέτοια πράγματα, αλλά πρέπει να παρακαλούμε τον Θεό να στείλει το Άγιο Του Πνεύμα, για να μας φωτίσει και να μας δυναμώσει στο θέλημα Του το άγιο και στα έργα της μετάνοιας.

Διότι λέει ο Τίμιος Πρόδρομος: *«Μετανοείτε, ήγγικε γαρ η βασιλεία των ουρανών»*. Δηλαδή: *«Μετανοείτε, γιατί έφθασε η Βασιλεία του Θεού»*. Σαν να λέει: Άνθρωποι, μετανοείτε για τα κακά που κάνετε και ετοιμασθείτε για να υποδεχθείτε τη Βασιλεία των Ουρανών, δηλαδή Αυτόν τον Μονογενή και Λόγο του Θεού, ο Οποίος ήλθε για να εξουσιάσει και να σώσει όλον τον κόσμο.

Γί αυτό πρέπει να λέμε κι εμείς αυτό που μας παρέδωσε ο άγιος Μάξιμος: *«Ας έλθει το Πνεύμα το Άγιο να μας καθαρίσει τελείως και στο σώμα και στην ψυχή, ώστε να γίνουμε κατοικία άξια να υποδεχθούμε την Αγία Τριάδα, για να βασιλεύσει στο εξής ο Θεός σε μας, δηλαδή μέσα στις καρδιές μας, καθώς είναι γραμμένο: "Η Βασιλεία του Θεού είναι μέσα στην καρδιά μας"»*. Και σε άλλο χωρίο: *«Εγώ και ο Πατέρας μου θα έλθουμε και θα κατοικήσουμε σ' εκείνον που αγαπά τις εντολές μου»*. Και να μην κατοικεί πια στην καρδιά μας η αμαρτία, καθώς το λέει, και ο Απόστολος: *«Ας μη βασιλεύει πια η αμαρτία στο θνητό σώμα σας, ώστε να υπακούετε σ' αυτήν λόγω των επιθυμιών του σώματος»*.

Και έτσι, παίρνοντας δύναμη από την παρουσία του Αγίου Πνεύματος, να κάνουμε το θέλημα του Θεού και επουράνιου Πατέρα μας και να λέμε χωρίς ντροπή στην προσευχή μας: *«Γεννηθήτω το θέλημά Σου ως εν ουρανώ και επί της γης»*.

«Γεννηθήτω το θέλημα Σου ως εν ουρανώ και επί της γης»

Δεν υπάρχει τίποτε πιο μακάριο και πιο ειρηνικό πράγμα, ούτε στη γη ούτε στον ουρανό, από το να κάνει κανείς το θέλημα του Θεού. Ο Εωσφόρος ήταν στον ουρανό. Επειδή δεν ήθελε όμως να κάνει το θέλημα του Θεού, γκρεμίστηκε στον Άδη. Ο Αδάμ ήταν μέσα στον Παράδεισο και τον τιμούσε σαν βασιλιά όλη η κτίση. Επειδή όμως δεν φύλαξε τη θεϊκή εντολή, έπεσε στην εσχάτη ταλαιπωρία. Εκείνος λοιπόν που δεν θέλει να κάνει το θέλημα του Θεού, είναι καθολικά υπερήφανος. Γί αυτό και ο προφήτης Δαβίδ με το δίκιο του, κατά κάποιο τρόπο, καταριέται αυτούς τους ανθρώπους και λέει: *«Επέπληξες, Κύριε, τους υπερήφανους, που αρνούνται να υπακούσουν στο νόμο Σου. Καταραμένοι είναι εκείνοι που παρεκκλίνουν από την τήρηση των εντολών σου»*. Και σε άλλο σημείο αναφέρει: *«Οι υπερήφανοι κάνουν πολλές παρανομίες και παραβάσεις»*.

Με όλα αυτά ο Προφήτης αποδεικνύει ότι αιτία της παρανομίας είναι η υπερηφάνεια. Και το αντίθετο, αιτία της υπερηφάνειας, είναι η παρανομία. Γί αυτό είναι αδύνατον να βρει κανείς άνθρωπο ταπεινό

ανάμεσα στους παράνομους ή άνθρωπο να φυλάττει το νόμο του Θεού ανάμεσα στους υπερήφανους, διότι η υπερηφάνεια είναι αρχή και τέλος κάθε κακίας.

Θέλημα όμως του Θεού είναι να απαλλαγούμε από τα κακά και να κάνουμε τα καλά, καθώς μας το λέει και ο προφήτης: *«Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν»*. Δηλαδή *«παραμέρισε το κακό και κάνε το καλό»*. Καλά δε είναι, όσα αναφέρονται στην Αγία Γραφή και όσα μας έχουν παραδώσει οι Άγιοι της Εκκλησίας μας και όχι όσα ο καθένας μας ασύνετα διακηρύττει, τα οποία πολλές φορές είναι βλαβερά για τις ψυχές και οδηγούν τον άνθρωπο στην απώλεια.

Αν όμως ακολουθούμε τις συνήθειες του κόσμου ή αν ο καθένας κινείται ανάλογα με τις επιθυμίες του, τότε, και εμείς οι Χριστιανοί, δεν θα έχουμε καμιά διαφορά από τους άπιστους, οι οποίοι δεν πιστεύουν ούτε εφαρμόζουν τις Γραφές. Επίσης δεν θα διαφέρουμε από τους ανθρώπους αυτούς που ζούσαν την περίοδο εκείνη της αναρχίας, η οποία αναφέρεται στο βιβλίο των Κριτών. Εκεί λοιπόν λέει: *«Ο καθένας έκανε εκείνο που έκρινε ότι είναι καλό για τα δικά του μάτια και τα δικά του κριτήρια, διότι δεν υπήρχε βασιλιάς να κυβερνήσει τις ημέρες εκείνες»*.

Για τον ίδιο λόγο και οι Εβραίοι, ήθελαν να θανατώσουν τον Κύριό μας από το φθόνο τους, ενώ ο Πιλάτος ήθελε να τον απολύσει, διότι δεν έβρισκε σ' Αυτόν αιτία θανάτου. Εκείνοι όμως πήραν το λόγο και είπαν: *«Εμείς έχουμε νόμο, και σύμφωνα με το νόμο μας, πρέπει να πεθάνει, επειδή ονόμασε τον εαυτό του Υιό του Θεού»*. Αυτά όμως ήταν όλα ψέματα. Γιατί που βρίσκεται στο νόμο ότι πρέπει να πεθάνει όποιος θα ονομάσει τον εαυτό του υιό του Θεού, εφόσον μάλιστα η Αγία Γραφή ονομάζει τους ανθρώπους θεούς και υιούς του Θεού; *«Εγώ είπα ότι είσθε όλοι θεοί και υιοί του ύψιστου Θεού»*. Οπότε, λέγοντας οι Εβραίοι *«νόμο έχουμε»*, λένε ψέματα, διότι τέτοιος νόμος δεν υπάρχει.

Βλέπεις, αγαπητέ, ότι έκαναν νόμο το φθόνο και την κακία τους; Σ' αυτούς τους ανθρώπους αναφέρεται ο σοφός Σολομώντας, όταν λέει: *«Ας κάνουμε νόμο τη δύναμή μας, για να παγιδεύσουμε κρυφά τον δίκαιο»*. Ο νόμος βέβαια και οι Προφήτες έγραφαν ότι θα έλθει ο Χριστός και θα σαρκωθεί και θα πεθάνει για τη σωτηρία του κόσμου, όχι όμως για το σκοπό που έθεταν εκείνοι, οι παράνομοι.

Λοιπόν, ας προσπαθήσουμε να μην πάθουμε κι εμείς ότι έπαθαν οι Εβραίοι. Ας φροντίσουμε να τηρούμε τις εντολές του Κυρίου μας και ας μην πορευόμαστε έξω από όσα είναι γραμμένα στην Αγία Γραφή. Και *«οι εντολές Του δεν είναι βαριές»*, καθώς το λέει και ο ευαγγελιστής Ιωάννης. Και επειδή ο Κύριός μας έκανε το θέλημα του Πατέρα Του ανελλιπώς στη γη, γι' αυτό πρέπει να Τον παρακαλούμε να δίνει δύναμη και σε μας και να μας φωτίζει να κάνουμε κι εμείς το

άγιό Του θέλημα στη γη, καθώς το κάνουν οι άγιοι Άγγελοι στον Ουρανό. Διότι *«χωρίς τη δική Του συνέργεια, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτε»*. Και έτσι όπως υποτάσσονται οι Άγγελοι χωρίς αντιλογία σ' όλα τα θεία προστάγματά Του, έτσι πρέπει να υποτασσόμαστε κι εμείς όλοι οι άνθρωποι στο θείο θέλημά Του, το οποίο περιέχεται μέσα στις Άγιες Γραφές, για να υπάρχει ειρήνη στη γη μεταξύ των ανθρώπων, όπως και στον Ουρανό μεταξύ των Αγγέλων και για να μπορούμε να λέμε με παρρησία προς τον Θεό Πατέρα μας: *«Τον άρτον ημών τον επιούσιον δος ημίν σήμερον»*.

«Τον άρτον ημών τον επιούσιον δος ημίν σήμερον»

Ο άρτος λέγεται επιούσιος με τρεις έννοιες. Και για να ξέρουμε, όταν προσευχόμαστε, ποιόν άρτο ζητάμε από τον Θεό και Πατέρα μας, ας δούμε τη σημασία της κάθε μιας έννοιας.

Πρώτα-πρώτα άρτος επιούσιος λέγεται ο κοινός άρτος, το ψωμί, η σωματική τροφή, η οποία αναμιγνύεται με την ουσία του σώματος, για να αυξάνει και να δυναμώνει το σώμα, ώστε να μην οδηγηθεί στο θάνατο.

Επομένως, αν πάρουμε τον άρτο με αυτή την έννοια, δεν πρέπει να επιζητούμε εκείνα τα φαγητά που φέρνουν στο σώμα μας τρυφή και ηδυπάθεια, για τα οποία ο απόστολος Ιάκωβος λέει: *«Ζητάτε από τον Θεό και δεν λαμβάνετε, διότι δεν ζητάτε από τον Θεό τα απαραίτητα, αλλά επιδιώκετε εκείνα που θα συντελέσουν στην αύξηση της ηδονής»*. Και σε άλλο σημείο: *«Επιδοθήκατε στις τρυφές και στη σπατάλη, εδώ στη γη, και καλοθρέψατε τα σώματά σας τόσο, σαν να σας είχαν για σφαχτάρια»*.

Αλλά ο Κύριός μας λέει: *«Προσέχετε καλά τον εαυτό σας, μην τύχει και βαρύνει ο νους σας από τη μέθη και τις κοσμικές μέριμνες και σας αιφνιδιάσει εκείνη η ημέρα η έσχατη»*.

Γι' αυτό λοιπόν, μόνο την αναγκαία τροφή πρέπει να ζητούμε, διότι ο Κύριος συγκαταβαίνει στην ανθρώπινη ασθένεια μας και προστάζει να ζητούμε μόνο τον επιούσιο άρτο και όχι τα περιττά. Αν ήταν διαφορετικά, δεν θα έβαζε στην Κυριακή προσευχή το *«δος ημίν σήμερον»*. Το *«σήμερον»* ο Ιερός Χρυσόστομος το εξηγεί ως *«πάντοτε»*. Το χωρίο λοιπόν αυτό έχει συνοπτικό χαρακτήρα.

Ο άγιος Μάξιμος ονομάζει το σώμα φίλο της ψυχής. Ο δε Παροιμιστής νουθετεί την ψυχή να μην περιποιείται το σώμα *«με τα δυο πόδια»*. Δηλαδή να μην έχει πολλή φροντίδα γι' αυτό, αλλά να

το φροντίζει μόνο «*με το ένα πόδι*». Κι αυτό πάλι να γίνεται λίγες φορές, για να μην τύχει, λέει, και χορτάσει το σώμα και σηκωθεί καταπάνω της ψυχής και κάνει εκείνα τα ίδια κακά που μας κάνουν οι δαίμονες, οι εχθροί μας.

Ας ακούσουμε τον απόστολο Παύλο που λέει: *«Όταν έχουμε τροφές και ενδύματα, ας αρκεσθούμε σ' αυτά, διότι όσοι θέλουν να πλουτίσουν, πέφτουν σε πειρασμό, σε παγίδα του διαβόλου και σε πολλές επιθυμίες ανόητες και βλαβερές, που βυθίζουν τους ανθρώπους και τους οδηγούν στην απώλεια της ψυχής και στο χαμό»*.

Αλλά ίσως κάποιος θα μπορούσε να σκεφθεί το εξής: Επειδή μας προστάζει ο Κύριος να ζητούμε την αναγκαία τροφή από Εκείνον, ας κάθομαι αμέριμνος και αργός, περιμένοντας από τον Θεό να μου δώσει να φάω.

Σ' αυτόν θα απαντήσουμε, ότι άλλο είναι η μέριμνα και το άγχος και άλλο η εργασία. Μέριμνα είναι ο περισπασμός και η ταραχή του νου γύρω από πολλά και υπερβολικά πράγματα, ενώ εργασία είναι το να εργάζεται κάποιος, το να σπέρνει δηλαδή ή το να εξασκεί μια άλλη τέχνη.

Ο άνθρωπος λοιπόν δεν πρέπει να διακατέχεται από άγχος και μέριμνα και δεν πρέπει να ανησυχεί και να σκοτίζει το νου του, αλλά να έχει όλη του την ελπίδα στον Θεό και να αναθέτει σ' Αυτόν κάθε μέριμνα, καθώς το λέει και ο προφήτης Δαβίδ· *«επίρριψον επί Κύριον την μέριμνάν σου και αυτός σε διαθρέψει»*, Δηλαδή, *«άφησε στον Κύριο τη φροντίδα της διατροφής σου και Εκείνος θα σε διαθρέψει»*.

Αν τώρα κάποιος βασίζει την ελπίδα του πιο πολύ στα έργα των χεριών του και στους κόπους του ή στους συνανθρώπους του, θα ακούσει από τον προφήτη Μωυσή να λέει στο Δευτερονόμιο: *«Όποιος βασίζεται και ελπίζει στα έργα των χεριών του, είναι ακάθαρτος και όποιος πέφτει σε πολλές μέριμνες και φροντίδες, είναι ακάθαρτος. Και όποιος συνεχώς περπατάει με τα τέσσερα, και αυτός είναι ακάθαρτος»*.

Και περπατάει πάνω στα χέρια του εκείνος που στηρίζει όλη την ελπίδα του στα χέρια, δηλαδή στα έργα που κάνουν τα χέρια και στην τέχνη του, κατά τον άγιο Νείλο: *«Περπατάει δε με τα τέσσερα εκείνος που έχει την ελπίδα του στα αισθητά πράγματα και προσηλωμένο το νου του στην φροντίδα τους. Ο άνθρωπος δε που έχει πολλά πόδια είναι αυτός που βασίζεται στα σωματικά σε κάθε περίπτωση και τα εναγκαλίζεται και με τα δυο του χέρια και με όλη του τη δύναμη»*.

Ο δε προφήτης Ιερεμίας λέει: «*Ας είναι καταραμένος ο άνθρωπος εκείνος που έχει την ελπίδα του σε άνθρωπο και στηρίζει τη δύναμή του πάνω σ' αυτόν και έτσι απομακρύνει την καρδιά του από τον Κύριο. Και ας είναι ευλογημένος ο άνθρωπος που έχει την πεποίθησή του στον Κύριο και ο Κύριος είναι η ελπίδα του*».

Άνθρωποι, γιατί ταραζόμαστε μάταια; Ο δρόμος της ζωής είναι λίγος, όπως το λέει και ο προφήτης και βασιλιάς Δαβίδ προς τον Θεό: «*Ιδού, Κύριε, έκανες τις ημέρες της ζωής μου να είναι τόσο λίγες, μετρημένες στην παλάμη του χεριού. Και η σύσταση της φύσεώς μου δεν είναι τίποτα μπροστά στη δική σου αιωνιότητα. Όμως, όχι εγώ μόνο, αλλά τα πάντα είναι μάταια. Μάταιος είναι και κάθε άνθρωπος που ζει σ' αυτό τον κόσμο. Βέβαια, ο ταλαίπωρος άνθρωπος ζει αυτή τη ζωή όχι αληθινά, αλλά μοιάζει η ζωή του σαν μια ζωγραφισμένη εικόνα. Γι' αυτό μάταια τaráσσεται και αποθηκεύει θησαυρούς. Στην ουσία δεν γνωρίζει για ποιον τους συγκεντρώνει αυτούς τους θησαυρούς*».

Άνθρωπε, έλα στα σύγκαλά σου. Μην τρέχεις σαν τρελλός όλη την ημέρα με χίλιες φροντίδες. Και πάλι τη νύχτα μην κάθεσαι να λογαριάζεις τους διαβολικούς τόκους και τα διάφορα, γιατί όλη σου η ζωή τελικά διέρχεται μέσα στους λογαριασμούς του Μαμμωνά, δηλαδή στα πλούτη που προέρχονται από την αδικία. Και έτσι δεν βρίσκεις λίγη ώρα να συλλογισθείς τις αμαρτίες σου και να κλάψεις γι' αυτές. Δεν ακούς τον Κύριό μας που λέει ότι «*κανείς δεν μπορεί να δουλεύει σε δύο κυρίους*»; «*Δεν μπορείτε*», λέει, «*να δουλεύετε και στον Θεό και στον Μαμμωνά*». Μ' αυτό θέλει να πει ότι δεν μπορείτε να δουλεύετε σε δύο αφέντες. Να είναι δηλαδή η καρδιά σας και στον Θεό και στον πλούτο τον άδικο.

Και για το σπόρο που έπεσε στα αγκάθια, δεν ακούς που λέει ότι τον έπνιξαν και δεν έκανε κανένα καρπό; Δηλαδή θέλει να πει ότι έπεσε ο λόγος του Θεού σε άνθρωπο που ήταν βουτηγμένος στις φροντίδες και στις μέριμνες του πλούτου και δεν έφερε αυτός ο άνθρωπος κανένα καρπό σωτηρίας. Δεν βλέπεις τον τάδε και τον τάδε πλούσιο, που έκαναν και αυτοί τα όμοια με σένα, και σύναξαν πλούτο πολύ, αλλά έπειτα τον φύσηξε ο Θεός από τα χέρια τους και τον έχασαν και μαζί μ' αυτόν έχασαν και το νου τους και τώρα γυρίζουν γύρω-γύρω, έξω φρενών σαν δαιμονισμένοι; Δίκαια βέβαια τα έπαθαν, επειδή είχαν κάνει Θεό τον πλούτο και είχαν το νου τους προσηλωμένο σ' αυτόν.

Άκουσε, άνθρωπε, τον Κύριο μας που λέει: «*Μη θησαυρίζετε για τον εαυτό σας θησαυρούς στη γη, γιατί τους αφανίζει ο σκώρος και οι κλέφτες που γκρεμίζουν και τρυπούν τους τοίχους, για να τους συλήσουν*». Και δεν πρέπει να θησαυρίζεις εδώ στη γη, για να μην ακούσεις και συ από τον Κύριο τον ίδιο εκείνο φοβερό λόγο που είπε

στον πλούσιο: *«Ανόητε πλούσιε, αυτή τη νύχτα σου παίρνουν την ψυχή, όσα θησαύρισες που θα τα αφήσεις»;*

Ας έλθουμε στον Θεό και Πατέρα μας και ας αφήσουμε σ' Αυτόν όλη τη φροντίδα της ζωής μας και Αυτός θα φροντίσει, για μας. Όπως λέει ο απόστολος Πέτρος. Ας πλησιάσουμε τον Θεό, όπως μας φωνάζει ο Προφήτης, λέγοντας : *«Πλησιάστε τον Θεό και θα φωτισθούν τα πρόσωπά σας και δεν θα ντροπιαστείτε, ότι μείνατε τάχα αβοήθητοι».*

Να λοιπόν που με τη βοήθεια του Θεού σας εξηγήσαμε την μία έννοια σχετικά με τον επιούσιο άρτο.

Δεύτερη έννοια: Άρτος επιούσιος είναι ο λόγος του Θεού, όπως λέει η Αγία Γραφή: *«Δεν ζει ο άνθρωπος μόνο με το ψωμί, αλλά και με κάθε λόγο που βγαίνει από το στόμα του Θεού».*

Λόγος του Θεού είναι η διδασκαλία του Αγίου Πνεύματος, δηλαδή όλη η Αγία Γραφή. Παλαιά και Νέα. Από αυτή την Αγία Γραφή άντλησαν, σαν από βρύση, όλοι οι άγιοι Πατέρες και Διδάσκαλοι της Εκκλησίας μας, οι οποίοι μας ποτίζουν με τα καθάρια νάματα της θεόπνευστης διδασκαλίας τους. Γι' αυτό τα συγγράμματα και τις διδασκαλίες των Πατέρων πρέπει να τις δεχόμαστε ως άρτο επιούσιο, για να μην πεθάνει η ψυχή μας από την πείνα του λόγου της ζωής, πριν να πεθάνει το σώμα, καθώς το έπαθε και ο Αδάμ, διότι παρέβηκε τη θείκη εντολή.

Όσοι δεν θέλουν να ακούσουν το λόγο του Θεού και εμποδίζουν και τους άλλους, ή με τα λόγια τους ή με το κακό τους παράδειγμα να το κάνουν, παρόμοια και όσοι, όχι μόνο δεν συνεργούν στο να γίνονται σχολεία και άλλα παρόμοια έργα, με τα οποία προκύπτουν τα παιδιά των Χριστιανών, αλλά εμποδίζουν όσους θέλουν να βοηθήσουν, θα κληρονομήσουν το *«ουαί»* και αλίμονο των Φαρισαίων. Ακόμη και εκείνοι οι ιερείς που αμελούν και δεν διδάσκουν τους ενορίτες τους όσα χρειάζονται για τη σωτηρία τους και εκτός απ' αυτούς και οι Αρχιερείς -που όχι μόνο δεν διδάσκουν το ποίμνιο τους τις εντολές του Θεού και τα αναγκαία για τη σωτηρία τους, αλλά με την κακή τους ζωή γίνονται πρόσκομμα και αιτία απώλειας στους απλούς Χριστιανούς- αυτοί όλοι θα κληρονομήσουν το *«ουαί»* και το αλίμονο των Φαρισαίων και Γραμματέων, γιατί κλείνουν τη Βασιλεία των Ουρανών για τους ανθρώπους και ούτε αυτοί μπαίνουν μέσα σ' αυτήν ούτε αυτούς που επιζητούν να εισέλθουν τους αφήνουν να περάσουν. Γι' αυτό αυτοί οι άνθρωποι, σαν κακοί οικονόμοι, θα στερηθούν την προστασία και την αγάπη του λαού.

Πρέπει επίσης και οι δάσκαλοι, όσοι διδάσκουν τα παιδιά των Χριστιανών, να τα παιδαγωγούν και να τα οδηγούν περισσότερο στη χρηστοήθεια, δηλαδή στα χρηστά ήθη. Γιατί ποιά είναι η ωφέλεια, αν

μάθει κάποιος γραμματική και άλλα φιλοσοφικά μαθήματα, αλλά παραμένει διεφθαρμένος στα ήθη; Τί όφελος μπορούν αυτά να του προξενήσουν; Ή ποιά προκοπή μπορεί να κάνει ένας τέτοιος άνθρωπος είτε στα πνευματικά θέματα είτε στα κοσμικά; Καμία βέβαια.

Και τα λέω αυτά, για να μην πει και σε μας ο Θεός εκείνα τα λόγια που είπε στους Εβραίους με το στόμα του προφήτη Αμώς: *«Έρχονται ημέρες, λέει ο Κύριος, που θα στείλω πείνα στη γη, πείνα όχι από ψωμί, ούτε δίψα από νερό, αλλά πείνα και δίψα από λόγο Κυρίου»*. Αυτό το έπαθαν οι Εβραίοι από τη σκληρή και αδιάλλακτη προαίρεσή τους. Γι' αυτό, για να μην πει και σε μας τέτοιου είδους λόγια ο Κύριος και για να μη συμβεί και σε μας τέτοια φοβερή συμφορά, ας ξυπνήσουμε όλοι από το βαρύ ύπνο της αμέλειας και ας τραφούμε με το λόγο και τη διδασκαλία του Θεού, ο καθένας όσο μπορεί, για να μην πεθάνει η ψυχή μας από τον πικρό και αιώνιο θάνατο.

Αυτή είναι η δεύτερη έννοια του επιούσιου άρτου και είναι τόσο σπουδαιότερη από την πρώτη έννοια, όσο είναι σημαντικότερη και πιο απαραίτητη η ζωή της ψυχής από τη ζωή του σώματος.

Τρίτη ερμηνεία: Ο επιούσιος άρτος είναι το Σώμα και το Αίμα του Κυρίου, το Οποίο τόσο διαφέρει, από το λόγο του Θεού. Όσο ο ήλιος από την ακτίνα. Κατά τη Θεία Μετάληψη, όλος ο Θεάνθρωπος ήλιος εισέρχεται, ενώνεται και ζυμώνεται με όλο τον άνθρωπο. Φωτίζει, λαμπρύνει και αγιάζει όλες τις ψυχικές και σωματικές δυνάμεις και αισθήσεις του ανθρώπου και τον οδηγεί από τη φθορά στην αφθαρσία. Γι' αυτό ακριβώς, και κυρίως, λέγεται άρτος επιούσιος η Θεία Κοινωνία του πανάχραντου Σώματος και Αίματος του Κυρίου μας Ιησού Χριστού, επειδή συντηρεί και συγκρατεί την ουσία της ψυχής και τη δυναμώνει στο να εκτελεί τις εντολές του Δεσπότη Χριστού και κάθε άλλη αρετή. Και αυτή είναι η αληθινή τροφή της ψυχής και του σώματος, καθώς το λέει και ο Κύριός μας: *«Η Σάρκα μου είναι αληθινή τροφή και το Αίμα μου αληθινό ποτό»* .

Αν κάποιος αμφιβάλλει ότι λέγεται άρτος επιούσιος το Σώμα του Κυρίου μας, ας ακούσει τι λένε γι' αυτό το θέμα οι διδάσκαλοι της Εκκλησίας μας. Και πρώτα-πρώτα ο φωστήρας των Νυσσεάων, ο θείος Γρηγόριος, λέει: *«Αν ίσως έλθει καμιά φορά εις εαυτόν ο αμαρτωλός, όπως ο άσωτος υιός της παραβολής, αν επιθυμήσει τη θεία τροφή του Πατέρα του, αν επιστρέφει στην πλούσια τράπεζά Του, θα απολαύσει την τράπεζα αυτή, όπου υπάρχει πολύς από τον επιούσιο άρτο, ο Οποίος τρέφει τους μίσθιους του Κυρίου. Μίσθιοι δε είναι εκείνοι που δουλεύουν και εργάζονται στον αμπελώνα Του, με την ελπίδα να λάβουν την πληρωμή τους στη Βασιλεία των Ουρανών»*.

Ο δε άγιος Ισιδώρος ο Πηλουσιώτης λέει: «*Η προσευχή, την οποία ο Κύριος δίδαξε, δεν περιέχει τίποτε το γήινο, αλλά όλα όσα περιέχει είναι ουράνια και αποβλέπουν στην ωφέλεια της ψυχής, ακόμα και αυτό που φαίνεται στην ψυχή πως είναι μικρό και ανεπαίσθητο. Είναι γνώμη πολλών σοφών ανδρών ότι ο Κύριος θέλει, με την προσευχή αυτή, να μας διδάξει τη σημασία του Θείου λόγου και άρτου που τρέφει την ασώματη ψυχή και που κατά κάποιο τρόπο εισέρχεται και ενώνεται με την ουσία της. Γι' αυτό ονομάστηκε και επιούσιος άρτος, γιατί η έννοια της ουσίας περισσότερο αρμόζει στην ψυχή παρά στο σώμα».*

Ο άγιος Κύριλλος Ιεροσολύμων επίσης λέει: «*Ο κοινός άρτος που τρώμε, δεν είναι επιούσιος, αλλά ο άγιος Άρτος θεωρείται επιούσιος. Και λέγεται επιούσιος γιατί συγκροτεί όλη τη σύσταση της ψυχής και του σώματος».*

Ο δε άγιος Μάξιμος λέει: «*Αν διάγουμε τη ζωή μας σύμφωνα με τα λόγια της Κυριακής προσευχής, ας δεχθούμε ως άρτο επιούσιο, ζωτική τροφή για τις ψυχές μας, αλλά και συντηρητή των όσων μας έχουν χαρισθεί, τον Υιό και Λόγο του Θεού, διότι Εκείνος είπε: Εγώ είμαι ο άρτος που κατέβηκα από τους ουρανούς και δίνω ζωή στον κόσμο". Αυτό γίνεται μέσα στην ψυχή του καθενός που τον μεταλαμβάνει, ανάλογα με την αρετή και τη γνώση και τη σοφία που διαθέτει».*

Ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός επίσης λέει: «*Αυτός ο άρτος είναι η απαρχή και το προοίμιο του μέλλοντα αιώνα, ο οποίος είναι και λέγεται επιούσιος. Η έννοια "επιούσιος" δηλώνει ή τον άρτο του μέλλοντα αιώνα ή τον άρτο που τρώγεται για τη συντήρηση της ουσίας μας. Όμως, είτε έτσι το εννοήσεις είτε αλλιώς, ως επιούσιος άρτος προφανώς πρέπει να ονομασθεί το Σώμα του Κυρίου».*

Επιπλέον και ο ιερός Θεοφύλακτος προσθέτει ότι «*το Σώμα του Χριστού είναι άρτος επιούσιος, για τον Οποίο προσευχόμαστε να αξιωθούμε να Τον μεταλάβουμε ακατακρίτως».*

Αλλά επειδή οι Πατέρες θεωρούν το Σώμα του Κυρίου ως άρτο επιούσιο, αυτό δεν σημαίνει ότι αναιρούν και δεν θεωρούν και τον κοινό άρτο που παρέχεται για τη σύσταση του σώματος ως επιούσιο. Διότι και αυτός είναι δώρο του Θεού και καμιά τροφή δεν θεωρείται καταφρονημένη ή απορριπτέα, κατά τον Απόστολο, όταν λαμβάνεται και τρώγεται με ευχαριστία: «*Τίποτε δεν θεωρείται απορριπτέο, όταν το δεχόμαστε με ευχαριστία».*

Ο κοινός άρτος, καταχρηστικά και όχι με την κύρια σημασία του, λέγεται επιούσιος, επειδή δυναμώνει μόνο το σώμα και όχι την ψυχή. Κυρίως όμως και κατά κοινή παραδοχή, άρτος επιούσιος λέγεται το Σώμα του Κυρίου και ο λόγος του Θεού, διότι δυναμώνουν την ψυχή

και το σώμα. Αυτό μας το αποδεικνύουν με τη ζωή τους πολλοί από τους Αγίους: Ο Μωυσής λ.χ. που νήστεψε σαράντα ημέρες και νύκτες, χωρίς να φάει τροφή σωματική. Το ίδιο και ο προφήτης Ηλίας που νήστεψε σαράντα ημέρες. Επίσης, μετά την ενανθρώπιση του Κυρίου μας, πάρα πολλοί Άγιοι έζησαν για μεγάλα διαστήματα μόνο με τον λόγο του Θεού και την Αγία Κοινωνία, χωρίς να λάβουν τροφή.

Γι' αυτό κι εμείς που αξιωθήκαμε να αναγεννηθούμε πνευματικά με το μυστήριο του αγίου Βαπτίσματος, είναι ανάγκη συνεχώς να λαμβάνουμε την πνευματική αυτή τροφή με θερμή αγάπη και συντετριμμένη καρδιά, για να ζούμε ζωή πνευματική και να παραμένουμε αβλαβείς από το φαρμάκι του νοητού όφεως, του διαβόλου. Διότι και ο Αδάμ, αν έτρωγε απ' αυτή την τροφή, δεν θα υφίστατο τον διπλό θάνατο της ψυχής και του σώματος.

Αυτό τον πνευματικό Άρτο πρέπει να τον μεταλαμβάνουμε με την ανάλογη προετοιμασία, γιατί ο Θεός μας ονομάζεται φωτιά η οποία κατακαίει. Και εκείνους βέβαια που τρώνε το Σώμα του Κυρίου Ιησού Χριστού και πίνουν το άχραντο Αίμα Του με καθαρή συνείδηση και αφού πρώτα κάνουν αληθινή εξομολόγηση των αμαρτιών τους, αυτός ο Άρτος τους καθαρίζει, τους λαμπρύνει και τους αγιάζει. Αλίμονο όμως σ' εκείνους που κοινωνούν αναξίως και χωρίς να εξομολογηθούν προηγουμένως στον ιερέα τις αμαρτίες τους. Διότι η Θεία Κοινωνία αυτούς τους κατακαίει και φθείρει εντελώς τις ψυχές και τα σώματά τους, όπως το έπαθε εκείνος που εισήλθε στους γάμους, χωρίς να έχει το ανάλογο ένδυμα, καθώς αναφέρεται στο Ευαγγέλιο. Δηλαδή χωρίς να έχει έργα και καρπούς άξιους της μετάνοιας.

Εκείνοι πάλι που ακούνε σατανικά τραγούδια, ανόητες συζητήσεις και ανώφελες φλυαρίες ή άλλες παρόμοιες γελοιότητες, καθιστούν τους εαυτούς τους ανάξιους να ακούσουν το λόγο του Θεού. Παρόμοια και εκείνοι που ζουν μέσα στην αμαρτία, δεν μπορούν να μεταλάβουν και να απολαύσουν την αθάνατη ζωή, στην οποία οδηγεί η Θεία Κοινωνία, διότι θανατώνονται οι ψυχικές τους δυνάμεις από το κεντρί της αμαρτίας. Γιατί σαφώς, όπως τα μέλη του ανθρώπου, όσο είναι δεκτικά της ζωτικής δυνάμεως, δέχονται και τη ζωή από την ψυχή, αν όμως σαπίσει ή παραμείνει ξερό κάποιο μέλος του σώματος δεν μπορεί πια να περάσει σ' αυτό ζωή -επειδή η ζωτική δύναμη δεν περνά στα νεκρά μέλη- έτσι και η ψυχή, ζει εφόσον δέχεται από τον Θεό τη ζωτική δύναμη. Όταν όμως αμαρτήσει και γίνει ανεπίδεκτη της ζωτικής δυνάμεως, τότε πεθαίνει η ταλαίπωρη. Μετά δα από κάποιο χρονικό διάστημα πεθαίνει και το σώμα. Και έτσι χάνεται ολόκληρος ο άνθρωπος στην αιώνια κόλαση.

Μιλήσαμε λοιπόν και για την τρίτη και τελευταία έννοια του επιούσιου άρτου, ο οποίος είναι για μας τόσο αναγκαίος και

ωφέλιμος, όσο είναι και το άγιο Βάπτισμα. Γι' αυτό πρέπει να προστρέχουμε συχνά στα Θεία Μυστήρια, να μεταλαμβάνουμε με φόβο και αγάπη τον επιούσιο Άρτο που ζητάμε στην Κυριακή προσευχή από τον επουράνιο Πατέρα μας, μέχρις ότου κρατάει το «σήμερον».

Το «σήμερον» έχει τρεις σημασίες:

Πρώτον, μπορεί να σημαίνει την κάθε ημέρα.

Δεύτερον, όλη τη ζωή του κάθε ανθρώπου.

Και τρίτον, την παρούσα ζωή της «εβδόμης ημέρας» που διανύουμε.

Στον μέλλοντα αιώνα δεν υπάρχει «σήμερον» και «αύριον», αλλά όλος ο αιώνας εκείνος είναι μία ημέρα αιώνια.

Γνωρίζοντας λοιπόν ο Κύριος ότι στον Άδη δεν υπάρχει μετάνοια και ότι, ως άνθρωποι μετά το Βάπτισμα, είναι αδύνατον να μη σφάλουμε, μας προτρέπει να λέμε στον Θεό και Πατέρα μας: *«Και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών»*.

«Και άφες ημίν τα οφειλήματα ημών ως και ημείς αφίεμεν τοις οφειλέταις ημών»

Επειδή προηγουμένως μας ανέφερε ο Κύριος, στην Κυριακή Προσευχή, για τον άγιο Άρτο της Θείας Κοινωνίας και μας συνέστησε να μην τολμά κάποιος να Τον μεταλαμβάνει χωρίς την απαραίτητη προετοιμασία, γι' αυτό τώρα μας λέει ότι η προετοιμασία αυτή έγκειται, στο να ζητήσουμε συγχώρηση από τον Θεό και από τους αδελφούς μας και τότε να προσερχόμαστε στα θεία Μυστήρια, όπως αναφέρεται σε άλλο σημείο της Αγίας Γραφής: *«Αν, άνθρωπε, προσφέρεις το δώρο σου στο θυσιαστήριο και εκεί θυμηθείς ότι ο αδελφός σου έχει κάποιο παράπονο απέναντι σου, άφησε εκεί το δώρο σου, μπροστά στο θυσιαστήριο, και πήγαινε πρώτα να συμφιλιωθείς με τον αδελφό σου και τότε να επανέλθεις να προσφέρεις το δώρο σου»*.

Εκτός απ' αυτά, και τρία άλλα θέματα πραγματεύεται ο Κύριός μας με τα λόγια αυτά της προσευχής: Πρώτον, παρακινεί τους ενάρητους να ταπεινοφρονούν, καθώς αναφέρει και σε άλλο σημείο: *«Έτσι και σεις, όταν εκτελείτε όλες τις εντολές, να λέτε ότι είμαστε δούλοι τιποτένιοι, γιατί ό,τι οφείλαμε να πράξουμε, το πράξαμε»*.

Δεύτερον, συμβουλεύει όσους αμαρτάνουν, μετά το Βάπτισμα, να μην πέφτουν σε απόγνωση.

Και τρίτον, φανερώνει με τα λόγια αυτά ότι ο Κύριος θέλει και αγαπά να έχουμε σπλάγχνα οικτιρμών ο ένας προς τον άλλο, επειδή τίποτε άλλο δεν εξομοιώνει τον άνθρωπο με τον Θεό, όσο η ευσπλαχνία.

Γι' αυτό, όπως θέλουμε να φέρεται ο Θεός σε μας, με τον ίδιο τρόπο να φερόμαστε και εμείς στους αδελφούς μας. Και ας μη λέει κάποιος ότι ο δείνα με πίκρανε πολύ με τα σφάλματά του και δεν μπορώ να τον συγχωρήσω. Διότι, αν στοχαστούμε πόσο πικραίνουμε εμείς με τα σφάλματά μας κάθε μέρα, κάθε ώρα και κάθε στιγμή τον Θεό, και Εκείνος μας τα συγχωρεί, τότε θα συγχωρήσουμε κι εμείς τους αδελφούς μας.

Και αν σκεφθεί κανείς ότι είναι τόσο πολλά και ασυγκρίτως μεγαλύτερα τα δικά μας σφάλματα από των αδελφών μας, ώστε και ο Ίδιος ο Θεός, που είναι η αυτοδικαιοσύνη, τα παρομοίασε συγκρίνοντάς τα με μύρια τάλαντα, ενώ των αδελφών μας τα παρομοίασε με εκατό δηνάρια, θα διαπιστώσει ότι πραγματικά είναι ελάχιστα τα αμαρτήματα των αδελφών μπροστά στα δικά μας. Γι' αυτό λοιπόν, αν εμείς συγχωρούμε στους αδελφούς μας τα λίγα και μικρά που μας έφταιξαν, όχι μόνο με τα χείλη, καθώς συνηθίζουν πολλοί, αλλά με όλη μας την καρδιά, θα μας συγχωρήσει και μας ο Θεός τα μεγάλα και αναρίθμητα πταίσματα, για τα οποία είμαστε υπεύθυνοι. Αν τυχόν δε, και δεν συγχωρούμε τα σφάλματα των αδελφών μας, τίποτε δεν ωφελούμαστε και από τις άλλες αρετές, τις οποίες νομίζουμε ότι έχουμε.

Και τι λέω ότι δεν ωφελούμαστε από τις αρετές; Ούτε οι αμαρτίες μας δεν μπορούν να συγχωρεθούν, καθώς ο Κύριος αποφάσισε, λέγοντας: *«Αν δεν συγχωρήσετε στους συνανθρώπους σας τα σφάλματά τους, ούτε ο Πατέρας σας ο ουράνιος θα συγχωρήσει τα δικά σας σφάλματα»*. Και σε άλλο σημείο για εκείνον που δεν συγχώρησε τον αδελφό του, λέει: *«Δούλε κακέ, εγώ σου χάρισα όλο το χρέος που μου χρώσταγες, επειδή μου το ζήτησες. Δεν έπρεπε και συ να είσαι σπλαχνικός στον συνάδελφό σου και να κάνεις αυτό που έκανα εγώ σε σένα; Και θύμωσε, λέει, ο Κύριος και τον παρέδωσε στους βασανιστές, για να τον βασανίσουν, μέχρις ότου ξεπληρώσει όλο το χρέος. Έτσι, λέει, θα κάνει και ο Πατέρας μου ο επουράνιος σε σας, αν δεν συγχωρήσετε από την καρδιά σας τα σφάλματα του αδελφού σας»*.

Πολλοί λένε ότι με τη Θεία Κοινωνία συγχωρούνται τα αμαρτήματα. Άλλοι πάλι λένε το αντίθετο. Ότι δεν συγχωρούνται, αλλά μόνο αν τα εξομολογηθεί κανείς στον ιερέα. Όμως εμείς σας λέμε ότι και η προετοιμασία με την εξομολόγηση είναι αναγκαία για την άφεση των αμαρτιών και η Θεία Κοινωνία, επειδή ούτε στο ένα μπορούμε να

αποδώσουμε το παν ούτε στο άλλο. Αλλά, όπως ένα φόρεμα βρώμικο το πλένουμε και χρειάζεται και η θερμότητα του ήλιου για να το στεγνώσει από τη νοτίδα και την υγρασία -διότι θα σαπίσει αν θα μείνει υγρό και δεν θα μπορέσει άνθρωπος να το φορέσει- το ίδιο και εδώ. Και όπως μια πληγή, αφού την καθαρίσει κάποιος από τα σκουλίκια και αφαιρέσει τα κομμάτια που έχουν σαπίσει, δεν μπορεί να την αφήσει χωρίς αλοιφή, έτσι και η αμαρτία, αφού πλυθεί και καθαριστεί με την εξομολόγηση και αφαιρεθούν τα σαπισμένα υπολείματά της, είναι αναγκαία και η Θεία Μετάληψη, για να την ξηράνει τελείως την πληγή και να την γιατρέψει σαν ένα είδος αλοιφής. Διότι, διαφορετικά, *«πάλι έρχεται ο άνθρωπος στην πρώτη κατάσταση και γίνονται τα έσχατα χειρότερα από τα πρώτα»*, λέει ο Κύριος.

Γι' αυτό είναι ανάγκη να καθαρίζουμε προηγουμένως τον εαυτό μας από κάθε μολυσμό με την εξομολόγηση. Και μάλιστα να τον καθαρίζουμε από τη μνησικακία και τότε να πλησιάζουμε τα Θεία Μυστήρια. Γιατί πρέπει να ξέρουμε ότι, όπως η αγάπη είναι πλήρωμα και τελείωση όλου του νόμου, έτσι και η μνησικακία και το μίσος είναι αναίρεση και αθέτηση όλου του νόμου και κάθε αρετής. Ο Παροιμιαστής, θέλοντας να μας παραστήσει όλη την κακία των μνησικάκων, λέει: *«Οι μνησικάκοι τρέχουν ολοταχώς προς το θάνατο»*. Και σε άλλο σημείο: *«Όποιος μνησικακεί, είναι παράνομος»*.

Αυτή την πικρή ζύμη της μνησικακίας είχε μέσα του ο δύστυχος Ιούδας και γι' αυτό, μόλις πήρε τον άρτο στα χέρια του, μπήκε μέσα του ο Σατανάς.

Ας φοβηθούμε, αδελφοί, την καταδίκη και την κόλαση της μνησικακίας και ας συγχωρούμε τους αδελφούς μας σε ό,τι κι αν μας έφταιξαν. Και να το κάνουμε αυτό, όχι μόνο όταν θέλουμε να κοινωνήσουμε, αλλά πάντοτε, καθώς μας προστάζει ο Απόστολος, λέγοντας: *«Ο ήλιος όταν βασιλεύει, ας μη σας βρίσκει με οργή και μίσος κατά του αδελφού σας»*. Και σε άλλο σημείο: *«Μη δίνετε τόπο στον διάβολο»*. Μην αφήνετε δηλαδή να παίρνει χώρο μέσα σας ο διάβολος, για να μπορείτε να λέτε με παρρησία στον Θεό και το υπόλοιπο της Κυριακής προσευχής.

«Και μη εισενέγκης ημάς εις πειρασμόν»

Ο Κύριος μας παραγγέλλει να παρακαλούμε τον Θεό και Πατέρα μας να μην παραχωρήσει να μπούμε σε πειρασμό. Και ο προφήτης Ησαΐας ως εκπρόσωπος του Θεού, λέει: *«Εγώ δημιούργησα το φως*

και το σκότος. Εγώ είμαι εκείνος που δίνω την ειρήνη και παραχωρώ να γίνονται τα κακά». Και ο προφήτης Αμώς παρομοίως λέει: «Δεν υπάρχει κάποιο κακό στην πόλη, που να μην έγινε με την παραχώρηση του Κυρίου».

Από αυτά λοιπόν τα λόγια, πολλοί από τους αμαθείς και ακατάρτιστους πέφτουν σε διάφορους λογισμούς για τον Θεό. Ότι δήθεν μας ρίχνει ο Θεός στους πειρασμούς. Πάνω σ' αυτό το θέμα μας ομιλεί ο απόστολος Ιάκωβος και μας λύνει τις απορίες. Μας λέει λοιπόν: *«Κανένας, απ αυτούς που μπαίνουν σε πειρασμό, να μη λέει ο Θεός με βάζει σε πειρασμό. Γιατί ο Θεός ούτε μπαίνει σε πειρασμό από το κακό ούτε βάζει σε πειρασμό κανέναν. Καθένας μπαίνει σε πειρασμό από δική του επιθυμία. Αυτή τον παρασύρει και τον εξαπατάει· έπειτα, η επιθυμία αυτή συλλαμβάνει το κακό και γεννάει την αμαρτία· και η αμαρτία, όταν ολοκληρωθεί, φέρνει θάνατο».*

Οι πειρασμοί που έρχονται στους ανθρώπους είναι δύο ειδών. Το ένα είδος των πειρασμών προέρχεται από την ηδονή και γίνονται με το θέλημα μας, αλλά και με τη συνεργία των δαιμόνων. Το άλλο είδος των πειρασμών προέρχεται από τις λύπες, τα βάσανα και τους πόνους της ζωής, γι' αυτό μας φαίνονται και πικροί και καταθλιπτικοί αυτοί οι πειρασμοί. Σ' αυτούς τους πειρασμούς δεν συνεργεί το θέλημά μας, αλλά συνεργεί ο διάβολος.

Αυτά τα δύο είδη των πειρασμών τα υπέστησαν στην πράξη οι Εβραίοι. Εκείνοι όμως, επειδή διάλεξαν με το θέλημά τους τους πειρασμούς που προέρχονται από τις ηδονές και επιδίωξαν τα πλούτη, τη δόξα, την ελευθερία στο κακό και την ειδωλολατρία, γι' αυτό ο Θεός παραχώρησε να τους έλθουν όλα τα αντίθετα, δηλαδή φτώχεια, ατιμία, αιχμαλωσία και τα λοιπά. Και μ' αυτά τα ίδια κακά πάλι τους φοβέριζε ο Θεός, για να επιστρέψουν στη θεία ζωή με τη μετάνοια.

Τα διάφορα αυτά είδη των τιμωριών του Θεού, τα ονομάζουν οι προφύτες «κακά» και «κακίες». Όπως είπαμε προηγουμένως, επειδή όσα προξενούν πόνο και θλίψη στους ανθρώπους, συνηθίζουν οι άνθρωποι να τα ονομάζουν κακά. Όμως αυτό δεν είναι αληθινό. Απλά έτσι το αντιλαμβάνονται οι άνθρωποι. Οι συμφορές αυτές γίνονται, όχι σύμφωνα με το «προηγούμενο» θέλημα του Θεού, αλλά σύμφωνα με το «επόμενο» θέλημά Του, για το σωφρονισμό και το καλό των ανθρώπων.

Ο Κύριός μας, συνδέοντας το πρώτο αίτιο των πειρασμών με το δεύτερο, δηλαδή τους πειρασμούς που προέρχονται από την ηδονή και τους πειρασμούς που προέρχονται από τις πίκρες και τα βάσανα, δίνει και στους δύο ένα όνομα, τους αποκαλεί «πειρασμούς», γιατί εξαιτίας τους πειράζεται και δοκιμάζεται η προαίρεση των ανθρώπων. Όμως, για να κατανοήσουμε καλύτερα την υπόθεση αυτή, πρέπει να

Ξέρουμε ότι όσα μας συμβαίνουν χωρίζονται σε τρία είδη: Στα καλά, στα κακά και στα ενδιάμεσα. Και καλά μεν είναι, η σωφροσύνη, η ελεημοσύνη, η δικαιοσύνη και όλα τα παρόμοια, τα οποία ποτέ δεν μπορούν να μετατραπούν σε κακά. Τα δε κακά είναι, η πορνεία, η απανθρωπιά, η αδικία και όλα τα ομοειδή, τα οποία ποτέ δεν μπορούν να γίνουν καλά. Τα δε ενδιάμεσα είναι, ο πλούτος και η φτώχεια, η υγεία και η αρρώστια, η ζωή και ο θάνατος, η δόξα και η καταφρόνια, η ηδονή και ο πόνος, η ελευθερία και η δουλεία και άλλα παρόμοια, τα οποία άλλοτε μεν λέγονται καλά, άλλοτε πάλι λέγονται κακά, ανάλογα πως τα μεταχειρίζεται η προαίρεση του ανθρώπου.

Οι άνθρωποι λοιπόν διαιρούν τα ενδιάμεσα σε δύο είδη και άλλα απ' αυτά τα ονομάζουν καλά, γιατί τα αγαπούν, όπως π.χ. τον πλούτο, τη δόξα, την ηδονή και τα υπόλοιπα. Ενώ άλλα απ' αυτά τα ονομάζουν κακά, διότι τα αποστρέφονται, όπως είναι η φτώχεια, ο πόνος, η ατιμία και τα παρόμοια. Γι' αυτό, αν θέλουμε να μη μας έλθουν τα θεωρούμενα κακά, ας μην κάνουμε τα πραγματικά κακά, καθώς μας συμβουλεύει και ο προφήτης : *«Άνθρωπε, μην μεις με τη θέλησή σου μέσα σε κανένα κακό ούτε σε καμιά αμαρτία και τότε ο Άγγελος που σε προστατεύει, δεν θα σε αφήσει να πάθεις κανένα κακό»*.

Και ο προφήτης Ησαΐας λέει: *«Αν θέλετε να με ακούσετε και να εφαρμόσετε τις εντολές μου, θα απολαύσετε τα αγαθά της γης. Αν όμως δεν θελήσετε να με ακούσετε, θα σας θανατώσει το σπαθί των εχθρών σας»*. Και πάλι, αν δεν υπακούουμε στις εντολές Του, μας ξαναλέει με τον ίδιο Προφήτη: *«Πηγαίνετε στη φωτιά και στη φλόγα των κακών της κολάσεως, την οποία φλόγα εσείς ανάψατε με τις αμαρτίες σας»*.

Ο διάβολος βέβαια πρώτα επιχειρεί να μας πολεμήσει με τους ηδονικούς πειρασμούς, επειδή γνωρίζει ότι κλίνουμε προς την ηδονή. Κι αν βρει το θέλημά μας να είναι υπήκοο προς το θέλημά του, μας ξεμακρύνει από τη Χάρη του Θεού, η οποία μας φυλάττει. Και τότε ζητά άδεια από τον Θεό να ξεσηκώσει εναντίον μας τον πικρό πειρασμό, δηλαδή τις θλίψεις και τις συμφορές, για να μας αφανίσει εντελώς, από το πολύ μίσος που έχει εναντίον μας και για να μας κάνει από τις πολλές θλίψεις να πέσουμε σε απελπισία. Αν πάλι δεν βρει το θέλημά μας να είναι ακόλουθο στο δικό του θέλημα, στο να εκτελέσουμε δηλαδή τον ηδονικό πειρασμό, πάλι ξεσηκώνει τον δεύτερο πειρασμό των θλίψεων, για να μας βιάσει με τις θλίψεις να πέσουμε στον ηδονικό πειρασμό.

Γι' αυτό μας παραγγέλει ο απόστολος Πέτρος λέγοντας : *«Έχετε νήψη, αδελφοί μου, προσέχετε καλά και αγρυπνείτε, διότι, ο εχθρός σας διάβολος περπατάει και σαν το θυμωμένο και πεινασμένο λιοντάρι ψάχνει να βρει κάποιον, για να τον καταπιεί»*. Επιτρέπει δε

ο Θεός να πέσουμε σε πειρασμούς, ή κατ' οικονομία προς δοκιμασία μας, όπως στον δίκαιο Ιώβ και τους άλλους Αγίους, καθώς το είπε ο Κύριος προς τους μαθητές Του: *«Σίμων, Σίμων, να ο Σατανάς ζήτησε άδεια να σας κοσκινίσει, όπως το σιτάρι, δηλαδή να σας ταραξεί με πειρασμούς»*. Ή επιτρέπει ο Θεός να πέσουμε στους πειρασμούς κατά παραχώρηση, όπως στον Δαβίδ, που παραχώρησε να πέσει στην αμαρτία και στον απόστολο Πέτρο που επέτρεψε να πέσει στην άρνηση, επειδή είχε κάποια έπαρση. Υπάρχουν επίσης και πειρασμοί που προέρχονται από τη Θεοεγκατάλειψη, όταν δηλαδή ο Θεός εγκαταλείπει κάποιον, όπως λ.χ. τον Ιούδα και τους Ιουδαίους.

Και οι πειρασμοί που γίνονται κατ' οικονομία Θεού στους Αγίους, έρχονται από το φθόνο του διαβόλου, για να αναδειχθούν οι Άγιοι δίκαιοι και τέλειοι και να λάμψουν περισσότερο με τη νίκη τους εναντίον του αντίπαλου διαβόλου. Οι πειρασμοί που γίνονται κατά παραχώρηση, επιτρέπονται για να σταθούν εμπόδιο στην αμαρτία, η οποία έγινε ή γίνεται ή πρόκειται να γίνει. Εκείνοι δε οι πειρασμοί που γίνονται κατά Θεία εγκατάλειψη, έχουν αιτία την αμαρτωλή ζωή του ανθρώπου και την κακή του προαίρεση και επιτρέπονται για την ολοσχερή του καταστροφή και απώλεια.

Έτσι λοιπόν εμείς, όχι μόνο πρέπει να αποφεύγουμε τους πειρασμούς που προέρχονται από τις ηδονές σαν να είναι φαρμάκι του πονηρού όφους, αλλά, αν μας έλθει τέτοιος πειρασμός χωρίς το θέλημά μας, να μην τον δεχθούμε καθόλου.

Όσον αφορά τώρα στους πειρασμούς, που δοκιμάζεται το σώμα μας, να μη ριψοκινδυνεύουμε τους εαυτούς μας με υπερηφάνεια και αυθάδεια, αλλά να παρακαλούμε τον Θεό να μη μας έλθουν, αν είναι θέλημά Του. Και είθε να Τον ευαρεστήσουμε, χωρίς να περάσουμε μέσα απ' αυτό το είδος των πειρασμών. Αν πάλι έλθουν τέτοιοι πειρασμοί, να τους δεχθούμε με χαρά και με ευχαριστία ως μεγάλα χαρίσματα. Αυτό μόνο να παρακαλούμε, να μας ενδυναμώνει να νικήσουμε μέχρι τέλους τον πειραστή μας, γιατί τούτο μας λέει το *«μη εισενέγκης ημάς εις πειρασμόν»*. Τον παρακαλούμε δηλαδή να μη μας αφήσει, να πέσουμε νικημένοι στο φάρυγγα του νοητού δράκοντα, καθώς και σε άλλο σημείο μας λέει ο Κύριος: *«Να είστε νηφάλιοι και πάντοτε να προσεύχεσθε, για να μην εισέλθετε σε πειρασμό»*. Δηλαδή να μην νικηθείτε από τον πειρασμό, γιατί το πνεύμα είναι πρόθυμο, αλλά η σάρκα είναι ασθενής.

Κανείς όμως, ακούοντας ότι πρέπει να αποφεύγουμε τους πειρασμούς, ας μην προφασίζεται *«προφάσεις εν αμαρτίαις»* και να προβάλλει ότι είναι αδύνατος και άλλα παρόμοια, όταν έλθουν οι πειρασμοί. Διότι, την ώρα τη δύσκολη, όταν κάποιος φοβηθεί τον πειρασμό και δεν αντισταθεί, γίνεται αρνητής της αλήθειας. Λόγου χάριν: Αν έλθει κανείς σε περίπτωση να βιασθεί και να απειληθεί για την πίστη του, ή για να αρνηθεί την αλήθεια, ή για να καταπατήσει

τη δικαιοσύνη, η να αρνηθεί την ευσπλαχνία προς τους αδελφούς ή κάποια άλλη εντολή του Χριστού, αν σ' αυτές τις περιπτώσεις παραιτηθεί, από φόβο για να διασώσει τη σωματική του ακεραιότητα, και δεν αντισταθεί γενναία, ας ξέρει αυτός ο άνθρωπος ότι δεν έχει μέρος με τον Χριστό και μάταια ονομάζεται Χριστιανός. Εκτός αν μετανοήσει μετά απ' αυτά με πικρά δάκρυα. Και πρέπει να μετανοήσει γιατί δεν μιμήθηκε τους αληθινούς Χριστιανούς, δηλαδή τους μάρτυρες, που έπαθαν τόσα για την πίστη τους. Εννοώ τον ιερό Χρυσόστομο, που πέρασε τόσα μαρτύρια για τη δικαιοσύνη, τον όσιο Ζωσιμά που κακοπάθησε για την ευσπλαχνία προς τους αδελφούς και άλλους πολλούς, που δεν είναι ώρα τώρα να αναφέρουμε, και οι οποίοι υπέμειναν πολλά βάσανα και πειρασμούς, για να εκπληρώσουν το νόμο και τις εντολές του Χριστού. Τις εντολές αυτές πρέπει να φυλάττουμε και εμείς, για να μας ελευθερώσουν, όχι μόνο από τους πειρασμούς της αμαρτίας, αλλά και από τον πονηρό, σύμφωνα με την Κυριακή Προσευχή.

«Αλλά ρύσαι ημάς από του πονηρού»

Πονηρός κυρίως, αδελφοί μου, είναι αυτός ο διάβολος, διότι είναι αίτιος και γεννήτορας κάθε αμαρτίας και δημιουργός κάθε πειρασμού. Από τις ενέργειες και τις επιβουλές του Πονηρού, διδασκόμαστε και παρακαλούμε τον Θεό να μας ελευθερώσει και πιστεύουμε ότι δεν θα μας αφήσει να πειρασθούμε πάνω από τη δύναμή μας, καθώς το λέει και ο Απόστολος, ότι «θα μας δώσει μαζί με τον πειρασμό και τη δύναμη, ώστε να μπορέσουμε να τον σηκώσουμε και να τον υπομείνουμε». Είναι όμως αναγκαίο και απαραίτητο να μην αμελήσουμε να Τον παρακαλούμε και να Τον ικετεύουμε με ταπεινό φρόνημα.

«Ότι σου εστιν η βασιλεία και η δύναμις και η δόξα εις τους αιώνας. Αμήν».

Γνωρίζοντας ο Κύριός μας ότι η ανθρώπινη φύση πάντοτε διστάζει, σαν ολιγόπιστη που είναι, γι' αυτό μας παρηγορεί λέγοντας: Επειδή έχετε έναν τέτοιο Πατέρα και Βασιλέα δυνατό και υπερένδοξο, μην αμφιβάλετε για όσα Του ζητάτε κατά καιρούς. Μόνο μην αμελήσετε να Τον ενοχλείτε, όπως ενοχλούσε η χήρα εκείνη τον άρχοντα και κριτή της αδικίας, λέγοντας προς Αυτόν: Κύριε, λύτρωσε μας από τον αντίδικό μας, διότι δική Σου είναι η αδιάδοχη Βασιλεία, η ανίκητη

δύναμη, και η δόξα η ακατάληπτη. Και ως δυνατός Βασιλιάς που είσαι, προστάξεις και τιμωρείς τους εχθρούς μας· ως Θεός δε υπερένδοξος, δοξάζεις και μεγαλύνεις εκείνους που Σε δοξάζουν και ως Πατέρας φιλόστοργος και φιλόστοργος, περιθάλπεις και αγαπάς εκείνους που αξιώθηκαν με το Άγιο Βάπτισμα να γίνουν υιοί σου και Σε αγαπούν με όλη τους την καρδιά, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.

[Μετάφραση από το βιβλίο του Αγίου Νικοδήμου του Αγιορείτου «Περί συνεχούς Θείας Μεταλήψεως» (πρώτο μέρος). Το πρωτότυπο κείμενο ανήκει στον άγιο Μακάριο τον Νοταρά, το οποίο ο άγιος Νικόδημος το έχει αποδώσει απλουστευμένο. Εκδ. Σωτ. Σχοινά, εν Βόλω 1961, σελ. 20-44]

(Πηγή: Από το βιβλίο «Πάτερ ημών» κατά τους Πατέρες, Σειρά: Ψηφίδες Φωτόμορφες - 8, Εκδ. «Ετοιμασία», Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Καρέας 2009, σ. 41- 91).

www.alopsis.gr